

Nr 466

Av herr Holmberg m. fl., *angående miljövärdet.*

(Lika lydande med motion nr 422 i Första kammaren)

Under sextiotalet har i vårt land pågått en intensiv miljödebatt. En ny lagstiftning har införts, ett statligt ämbetsverk på miljövärdets område har inrättats, och anslagen till miljövärdande åtgärder har ökat. Trots dessa åtgärder är situationen fortfarande långt ifrån tillfredsställande. I samhällsutvecklingen ligger risker för att balansen rubbas mellan naturens tillgångar och utnyttjandet av desamma. Ansvaret för en välbalanserad hushållning med vårt lands naturresurser måste ytterst åvila statsmakterna. En långsiktig planering måste komma till stånd.

Riksplanering

Kommunerna måste även i framtiden bära det direkta ansvaret för miljövärdande åtgärder inom kommunens område, men länsstyrelsen och i sista hand Kungl. Maj:t och riksdagen har ansvaret för den samordnande planeringen.

En kartläggning av vilken form och grad av immissioner som kan tillåtas inom ett visst område bör snarast genomföras för att ligga till grund för framtida bedömningar av områdets exploatering. Denna immissionsplanläggning skall sedan utgöra underlag för kommunernas ställningstagande.

Miljövärdets kostnader

En av anledningarna till den omfattande miljöförstörelsen är att forskningen på miljövärdets område icke förmått hålla jämna steg med urbaniseringen och utbyggnaden av näringslivet. Avsaknaden av bestämmelser för högsta tillåtna restvärden vid mark-, vatten- och luftutsläpp har medfört omfattande skadeverkningar som nu måste rättas till.

Kostnader för bevarande av god miljö bör i princip belasta den som föranlett miljöförstörelsen. I de fall då av olika skäl denna princip inte kan tillämpas måste kostnaden täckas av allmänna medel.

Även då det gäller att komma till rätta med redan befintliga miljöskador, vilka uppkommit på grund av bristande kunskaper, måste staten stå för huvudparten av kostnaderna. Som exempel på sådana skador där det knappast

kan åläggas någon annan än samhället att vidtaga restaureringsåtgärder må nämnas våra förstörda vattendrag och sjöar, förslitning av naturen i anslutning till större fritidsområden samt korrosionsskador på kulturhistoriskt värdefulla byggnader och minnesmärken.

Bostadsmiljön

Bostadsmarknaden har alltsedan andra världskriget varit en säljarens marknad. Den som har önskat sig en ny bostad har fått hålla till godo med det mycket begränsade utbud som funnits på marknaden. Det är nu hög tid att man i ökad omfattning tar hänsyn till vilka önskemål som bostadskonsumenten kan ha själv. En sådan anpassning kan inte ske med mindre än att man redan på planeringsstadiet låter bostadskonsumenter komma till tals.

Genom att huvudparten av allt bostadsbyggande sker i kommunal regi har intresset för konkurrens genom olika kvalitets- och kostnadsalternativ minskat i oroande grad.

Bostadsområdets utformning är mer än någon annan del av samhällsplaneringen en fråga om ett samspel mellan olika intressegrupper. Det är därför beklagligt att byggandet och bostaden är föremål för så ringa debatt utanför fackmännens krets.

De nuvarande bestämmelserna för hur stadsplaner och därmed den framtida bebyggelsen skall utformas är tillkomna för ett samhälle där marken i huvudsak var i privat ägo och där byggandet också i huvudsak skedde för privata byggherrar. Dagens situation är emellertid att kommunerna i allt högre grad äger marken och upplåter den med tomträtt samt att 70 % av allt bostadsbyggande sker med kommunalägda eller kooperativa företag som byggherrar. Den konkurrens som tidigare fanns mellan olika byggherrar håller därför på att försvinna.

Eftersom den förestående kommunreformen kommer att medföra att vi får avsevärt mycket större kommunala enheter samtidigt som antalet förtroendevalda politiker starkt minskas finns det anledning befara att bostadsbyggandet i framtiden blir helt monopoliserat till kommuner och s. k. allmännyttiga bostadsföretag. Insynen och möjligheten för enskilda människor och olika grupper av medborgare att påverka utvecklingen på bostadsbyggandets område kan härigenom allvarligt minskas. För att motverka denna risk bör det inom varje kommun ges möjlighet att bilda idégrupper med uppgift att framlägga förslag om den framtida bebyggelsens utformning. Vi hänvisar i övrigt till vad vi i detta sammanhang påtalat i vår bostadspolitiska motion.

Fritidsmiljön

En ökad fritid genom förkortad arbetstid liksom en förlängning av semestern ökar kraven på områden för vila och rekreation. Vi kan även räkna

med en framtida efterfrågan på fritidstomter från utländska medborgare. Detta gör det än nödvändigare att säkerställa områden för det rörliga fri-lufts-livet. Vid intrång för markägaren skall ersättning utgå.

Den permanenta fritidsbebyggelsen är i hög grad beroende på tillgången på vatten och möjligheten att avleda och oskadliggöra avloppsvatten. Med hänsyn till de stora värden som står på spel kan framdeles inte accepteras att våra vattendrag utnyttjas som recipienter för förorenat avloppsvatten.

I den mån nedlagda jordbruksfastigheter icke kan utnyttjas för permanent bostad är det önskvärt att de kommer till användning som fritidsbo-slåder. Genom att den befintliga bebyggelsen till stor del bevaras och utnytt-jas behåller landskapsbilden sin prägel, och en förslumning förhindras.

Landskapsvård

Genom den fortgående industrialiserings- och urbaniseringsprocessen har nya stora markområden tagits i anspråk för bebyggelse och trafikleder. Samtidigt har stora förändringar inträtt i jordbruks- och skogsarealernas användning.

Eftersom alla befolkningsprognoser pekar på en kraftigt ökad världsbe-folkning under de kommande årtiondena är det knappast försvarbart att låta odlingsbar mark förslummas. Försök att på konstlad väg, med herbicid-behandling, eller med manuellt röjningsarbete hålla den nedlagda åkerjor-den fri från förbuskning har visat sig vara i hög grad kostsamma. Möjlighe-terna att genom stöd till jordbrukets rationalisering och olika former av mil-jöbevarande jordbruksproduktion hålla nere kostnaderna för landskapsvår-den bör prövas.

Förgiftningsriskerna

Under 1900-talet har en mångfald nya kemiska preparat kommit till an-vändning, som bidragit till en ökad produktion och medfört förbättrade möjligheter att bekämpa sjukdomar. Som exempel kan nämnas DDT, vilket helt revolutionerat bekämpningen av skadeinsekter inom jordbruket. Sam-tidigt har emellertid många av dessa nya ämnen visat sig medföra allvarliga biverkningar. En intensivare kontroll över användningen av kemiska prepa-rat liksom en ökad forskning och samordning av de olika forskningsresulta-ten framstår i dag som absolut nödvändiga. Endast med ledning av de resul-tat som därvid uppnås kan lagstiftningen ges en riktig utformning.

Vattenvård

Att säkerställa tillgången på färskt vatten för framtiden är en av dagens mycket stora och allvarliga uppgifter. Samtidigt som vattenförstöringen

långtifrån har hejdat växer behoven av konsumtionsvatten för olika ändamål liksom även av oförstörda vattendrag för rekreation och fritid. Redan i dag råder i många länder en stor brist på vatten lämpat för dessa ändamål. Visserligen kan man med moderna metoder rena även grovt förorenat vatten så att det blir tjänligt som dricksvatten, men detta är en dyrbar process som dessutom inte ger garantier för att vissa föroreningar inte tillfälligt kan passera. Förgiftningen av Rhens vatten visar hur ömtåliga reningssystemen är. De vattendrag som utgör täkter för friskvatten måste därför övervakas i högre grad än andra, så att olyckstillbud kan förhindras.

En riksplan över den framtida vattenförsörjningen bör snarast upprättas och effektiva åtgärder vidtagas för att förhindra ytterligare föroreningar. Sålunda bör normer för tillåtliga utsläpp till sjöar och vattendrag utformas och användningen av miljöfarliga tvättmedel motarbetas.

Luftvård

Luftföroreningarna utgör, särskilt i storstadsområdena, ett annat allvarligt miljöproblem. De förorenade luftmassorna kan emellertid också med vinden förflyttas långa sträckor, varför luftvården inte endast är ett lokalt problem utan måste ses som en nationell och internationell fråga. Genomförda undersökningar visar att den nederbörd som faller över Sverige i hög grad är förorenad genom föroreningskällor belägna i England och Central-europa. Detta gör det angeläget för oss att medverka till internationella bestämmelser angående rening av avgaser. Självfallet måste vi också vidtaga effektiva åtgärder för att komma till rätta med de föroreningskällor som finns inom landet.

Luftföroreningar från industrianläggningar är i dag inte så mycket ett tekniskt som ett ekonomiskt problem. De politiska besluten blir avgörande för vilka vägar man skall gå för att nå ett tillfredsställande resultat.

Den av 1968 års riksdag beslutade maximeringen av svavelhalten i brännolja var ett steg i rätt riktning, men åtgärden inriktade sig ensidigt på sänkande av svavelhalten, vilken endast representerar en del av de föroreningar som avgaserna ger upphov till.

Lika angeläget som det är att stimulera användandet av renare bränslen är det att utbyggnaden av reningsanordningar för avgaser påskyndas. Det 25 %-iga statsbidraget för investeringar i luft- och vattenvårdande syfte kan här vara en väsentlig stimulans men bör kompletteras med generösa avskrivningsregler.

Vi använder i vårt land årligen omkring 10 milj. m³ olja för uppvärmning av bostäder och andra lokaler. Cirka 85 % av den energi som användes för uppvärmningsanordningar utgöres av olja. En övergång till svavelfattigare oljor är därför av utomordentlig stor betydelse liksom utbyggnaden av fjärrvärmeanläggningar.

Av de 150 till 200 ämnen som ingår i avgaserna från våra motorfordon är det framför allt koloxid, kolväten, nitroösa gaser och blyföroreningar som särskilt måste uppmärksammas. Den växande bilparken kommer att medföra att föroreningarna i våra stadscentra kommer att öka, om man inte lyckas lösa frågan om effektiv avgasrening. Bestämmelser om högsta grad av tillåtna restämnen måste därför införas.

Buller

En människa som under en längre tid utsättes för buller av en viss styrka får oundvikligen hörselskador. Dessa skador gör sig ofta inte märkbara förrän efter kanske 20—25 år. För att förhindra hörselskador inom industrierna är det nödvändigt att man vidtager en lång rad förebyggande åtgärder såsom bulleranalyser på arbetsplatsen, återkommande hörselkontroll av människor i bullrande arbeten, teknisk bullerbekämpning på arbetsplatsen, personliga hörselskydd i utsatta arbeten samt information, kontroll och övervakning.

Om bostadsmiljön skall kunna ge tillfredsställande vila och rekreation är det nödvändigt att man i hemmet inte störs av buller. Bättre ljudisolering mellan lägenheterna, i fönster och ytterväggar bör kunna krävas i moderna bostäder. Hälsovårdsnämndernas punktvisa kontroller är av allt att döma inte tillfredsställande. En utvidgad bullerkontroll bör därför ske i nybyggda flerfamiljshus.

Eftersom det tekniskt är mycket svårt att komma till rätta med vissa delar av trafikbullret måste man försöka planera trafiklederna så att de åstadkommer minsta olägenhet. Framför allt gäller detta den genomgående tyngre trafiken, som endast undantagsvis bör få passera bostadsområden eller intill sjukhus och ålderdomshem.

Miljöforskning

Miljövarldsforskningen är till sin natur tvärvetenskaplig. Den inom statens naturvårdsverk befintliga forskningsnämnden bör handha den samordnande uppgiften på samma gång som den svarar för anslagsfördelningen för speciella miljövarldsobjekt. De redan existerande vetenskapliga institutionerna bör liksom hittills självständigt ombesörja grundforskningen på olika områden. Av detta följer att forskningsnämnden icke skall bedriva mer omfattande forskning i egen regi. Ej heller kan det vara angeläget att samla all miljöforskning vid en institution.

Internationellt samarbete

Många av de problem som sammanhänger med miljövarlden är av internationell art. Luftföroreningarnas spridning gör att vårt land i hög grad får känning av andra länders bristande avgasrening. Östersjöns användning

som recipient kan komma att medföra en avsevärd förgiftning av dess vatten. De miljövårdande åtgärderna måste i första hand sättas in inom våra egna gränser, men samtidigt måste vi arbeta för ett ökat internationellt samarbete. De rön som forskningen i andra länder kommer fram till måste utnyttjas liksom vi måste ställa våra forskningsresultat till andra länders förfogande. Framför allt de nordiska länderna bör samordna sin framtidsforskning för att därigenom nå snabbare resultat till rimliga kostnader. Av denna anledning bör ett nordiskt institut inrättas.

Undervisning och upplysning

På samma sätt som trafikundervisning nu meddelas i våra skolor bör miljövårdskunskap utgöra ett särskilt ämne i grundskolan. För detta erfordras specialutbildning av de lärare som undervisar i ämnet. Genom TV och radio är det möjligt att nå ut med effektiv upplysning. Denna möjlighet bör tillvaratagas för att sprida information om betydelsen av olika miljövårdande åtgärder.

Kontroll av miljövårdsåtgärder

Älägganden om åtgärder i miljövårdande syfte är av ringa värde om man inte på ett effektivt sätt kan kontrollera att åtgärderna verkligen genomföres. Kontrollen av att gällande bestämmelser följes vilar i dag på en rad olika myndigheter. Det borde vara rimligt att den myndighet som har huvudansvaret för miljövården också har ansvaret för en samordnad kontroll av att lagar och normer efterlevs. Allteftersom lagstiftningen kompletteras på detta område ökar behovet av effektiv kontroll. Frågan om kontrollverksamhetens utformning bör bli föremål för utredning.

Miljövårdsmyndigheten

Sedan tillkomsten av statens naturvårdsverk har det allt tydligare framkommit att verkets uppgifter är långt mer omfattande än vad som framgår av namnet. Det kan starkt ifrågasättas om det inte är hög tid att ändra namnet från statens naturvårdsverk till statens miljövårdsverk. Därigenom skulle en större samstämmighet råda med den lagstiftning (miljöskyddslagen) som reglerar en väsentlig del av verksamheten.

Med stöd av ovanstående hemställas,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om

a) en skyndsam utredning och förslag till kostnadsfördelning mellan det allmänna och enskilda då det gäller åtgärder i miljöbevarande eller miljöförbättrande syfte,

- b) att en riksplan för den framtida vattenförsörjningen och utbyggnaden av reningsverk upprättas,
- c) förslag till ändring av namnet på statens naturvårdsverk till statens miljövårdsverk, samt
- d) åtgärder i syfte att åstadkomma ett nordiskt institut för framtidsforskning på miljöområdet.

Stockholm den 27 januari 1970

Yngve Holmberg (m) Staffan Burestam Linder (m) Leif Cassel (m)

Rolf Eliasson (m) Carl Eric Hedin (m) Astrid Kristensson (m)

i Moholm

Tage Magnusson (m)

Karin Wetterström (m)

i Borås